

inter vos nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum: „ quia scilicet alia eis dicere noluerat, quia capaces non erant. Vel hoc intelligendum est de Filio, non in persona capitatis, sed in persona membrorum: quia Ecclesia nescit, ut Hieronymus dicit. In hoc autem quod Pater solus dicitur scire, ostenditur etiam Filius scire secundum praedictam regulam.

Ad septimum dicendum, quod, sicut dicit Augustinus 1 de Trin., sic exponendum est verbum illud: „ Non est meum dare vobis; „ idest, non est humanae potestatis hoc dare; ut per hoc intelligatur illud dare per quod est Deus et aequalis Patri.

Ad octavum dicendum, quod, secundum Augustinum 1 de Trin., hunc Apostolicum locum haeretici non intelligentes, in contumeliam Filii Dei saepe prorumpunt, dicentes et astruentes quod creatura sit, minus considerantes verborum vim. Primogenitus quippe dictus est, et non primus creatus; ut et genitus pro natura divina quam habet, et primus propter perpetuitatem credatur. Quamvis autem Filius non sit de genere creaturarum, tamen secundum Basilium habet aliquid cum creaturis commune, scilicet accipere a Patre; sed hoc habet praecreaturis, quia per naturam habet quae a Patre accepit; et propter hoc potest ordo inter genituram Filii et creaturarum productionem notari.

Ad nonum dicendum, quod illud verbum et omnia similia quae de sapientia Dei leguntur, vel sunt referenda ad sapientiam creatam, sicut Angeli, vel ad ipsum Christum secundum humanam naturam; et sic dicitur ab initio vel initio creatus, quasi ab aeterno praedestinatus creaturam assumere.

Ad decimum dicendum, quod sicut dicit Augustinus 2 de Trin., ex hoc quod Pater clarificat Filium, non ostenditur Filius minor Patre: alias esset etiam Spiritu sancto minor, quia dicit Filius de Spiritu sancto, Joan. 16, 14: „ Ille me clarificabit. „ Illa enim clarificatio non ostendit aliquid in persona Filii fieri; sed vel in notitia hominum, secundum quod clarificare est ipsius notitiam claram facere; vel in corpore assumpto, prout refertur ad claritatem resurrectionis.

Ad undecimum dicendum, quod Filius et Spiritus sanctus dicuntur missi a Patre, non quod essent ubi prius non fuerant, sed ut aliquo modo quo prius non fuerunt; quod est secundum aliquem effectum in creatura. Unde per hoc quod Filius et Spiritus sanctus dicuntur a Patre missi, non ostenditur Trinitatis inaequalitas, sed ordo originis, quo una persona est ab alia. Unde Pater non mittitur, quia non est ab alio ut efficientiam ab alio habens respectu illius effectus secundum quem persona divina mittitur.

QUAESTIO IV.

DE HIS QUAE AD CAUSAM PLURALITATIS PERTINENT.

Deinde quaeritur de his quae ad causam pluralitatis pertinent: et quaeruntur circa hoc quatuor.

Primo, utrum alteritas sit causa pluralitatis.

Secundo, utrum varietas accidentium faciat diversitatem secundum numerum.

Tertio, utrum duo corpora possint esse vel intelligi simul esse in eodem loco.

Quarto, utrum varietas loci aliquid operetur ad differentiam secundum numerum.

ARTICULUS I.

Utrum alteritas sit causa pluralitatis.

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod pluralitatis causa non sit alteritas. Ut enim dicitur in Arithmetica Boetii, omnia quaecumque a summa rerum natura constructa sunt, numerorum videntur esse ratione formata; hoc enim fuit principale in animo conditoris exemplar. Et hoc consonat ei quod dicitur Sapient. 11, 21; „ Omnia in pondere, numero et mensura disposuisti. „ Ergo pluralitas sive numerus est primum inter res creatas, et non est ejus aliqua causa quaerenda.

2. Item, ut dicitur in lib. de Causis, prima rerum creaturarum est esse. Sed ens primo dividitur per unum et multa. Ergo multitudine nihil potest esse prius nisi ens et unum. Ergo non videtur esse verum quod aliquid sit ejus causa.

3. Item. Pluralitas vel circuit omnia genera, secundum quod dividitur contra unum, quod est convertibile cum ente: vel est in genere quantitatis, secundum quod dividitur uni quod est principium numeri. Sed alteritas est in genere relationis: relationes autem non sunt causae quantitatum, sed potius e converso: multo etiam minus relatio est causa ejus quod est in omnibus generibus, quia sic esset causa substantiae. Ergo alteritas nullo modo est causa pluralitatis.

4. Item. Contrariorum contrariae sunt causae. Sed identitas et alteritas, sive diversitas, sunt oppositae. Ergo habent oppositas causas. Sed unitas est causa identitatis, ut patet in 5 Metaph. Ergo pluralitas vel multitudo est causa diversitatis: ergo alteritas non est causa pluralitatis.

5. Item. Alteritatis principium est accidentalis differentia. Hujusmodi enim differentiae, secundum Porphyrium, faciunt alterum. Sed non in omnibus in quibus est pluralitas, invenitur accidentalis differentia, nec etiam differentia qualiscumque: quaedam enim sunt quae accidentibus subjici non possunt, ut formae simplices: quaedam vero sunt quae in nullo conveniunt, unde non possunt differentia dici, sed diversa, ut patet per Philosophum 10 Metaph. Ergo non omnis pluralitatis causa est alteritas.

Sed contra est quod Damascenus dicit, quod divisio est causa numeri. Sed divisio in diversitate vel alteritate consistit. Ergo diversitas vel alteritas principium pluralitatis est.

Item. Isidorus dicit, quod numerus dicitur quasi nutus nemeris, idest divisionis; et sic idem quod prius.

Item. Pluralitas non constituitur nisi per recessum ab unitate. Sed ab unitate non recedit aliquid nisi per divisionem; cum ex hoc aliquid dicatur unum, quod est indivisum, ut patet 10 Metaph. Ergo divisio pluralitatem constituit; et sic idem quod prius.

Respondeo dicendum, quod, sicut dicit Philosophus 10 Metaph., plura dicitur aliquid ex hoc quod est divisibile vel divisum. Unde omne illud quod est causa divisionis, oportet ponere causam pluralitatis. Causa autem divisionis aliter accipienda est in posterioribus et compositis, et in primis et simplicibus. In posterioribus namque et compositis causa divisionis quasi formalis, idest ratione cujus fit divisio, est diversitas simplicium et primorum; quod patet in divisione quantitatis: dividitur enim una pars lineae ab alia per hoc quod diversum habent situm, quod est quasi formalis differentia quantitatis continuatae positionem habentis. Patet etiam in divisione substantiarum: dividitur enim homo ab asino per hoc quod habet diversas differentias constitutivas. Sed diversitas qua dividuntur posteriora composita secundum priora et simpliciora, praesupponit pluralitatem primorum et simplicium: ex hoc enim homo et asinus habent diversas differentias, quod rationale et irrationale non sunt una, sed plures differentiae. Nec potest semper dici quod illius pluralitatis sit alia diversitas aliqua prior et simplicior causa: quia sic esset abire in infinitum. Et ideo pluralitatis et divisionis priorum et simplicium oportet alio modo causam assignare. Sunt enim hujusmodi secundum seipsa divisa. Non potest autem esse quod ens dividatur ab ente nisi non ens. Similiter etiam ab hoc ente non dividitur hoc ens, nisi per hoc quod in hoc ente includitur negatio illius entis. Unde in primis terminis propositiones negativae sunt immediae, quasi negatio unius sit in intellectu alterius. Primum etiam

causatum in hoc facit pluralitatem cum causa, quod non attingit ad eam. Et secundum hoc quidam posuerunt, quodam ordine pluralitatem ab ipso uno causari: ut ab uno procedat primo unum, quod cum causa pluralitatem constituat; et ex eo jam possunt duo procedere; unum secundum ipsum, aliud secundum conjunctionem ejus ad causam: quod dicere non cogimur, cum unum aliquid possit primum in aliquo imitari, in quo alterum deficit ab eo: et deficere in quo alterum imitatur: et sic possunt inveniri plures primi effectus in quorum quolibet est et negatio causae, et negatio effectus alterius secundum idem, vel secundum remotiorem distantiam in uno et eodem. Sic igitur patet quod pluralitatis vel divisionis ratio prima sive principium est ex affirmatione et negatione, ut talis ordo originis pluralitatis intelligatur quod primo sint intelligenda ens et non ens, ex quibus ipsa prima divisa constituuntur, ac per hoc sunt plura. Unde sicut primum ens in quantum indivisum est, statim invenitur unum; ita post divisionem entis et non entis statim invenitur pluralitas primorum simplicium. Hanc autem pluralitatem sequitur ratio diversitatis, secundum quod manet in ea suae causae virtus, scilicet oppositionis entis et non entis. Ideo enim unum plurium diversum dicitur alteri comparatum, quia non est illud. Et quia causa secunda non producit effectum nisi per virtutem causae primae, ideo pluralitas principiorum non facit divisionem et pluralitatem in secundis compositis, nisi in quantum manet inter ea virtus oppositionis primae, quae est inter ens et non ens, ex qua habet rationem diversitatis: et sic diversitas primorum facit diversitatem secundorum: et secundum hoc verum est quod Boetius dicit, quod alteritas est principium pluralitatis. Ex hoc enim alteritas in aliquibus invenitur quod eis diversa insunt. Quamvis autem divisio praecedat pluralitatem primorum, non tamen diversitas: quia divisio non requirit utrumque condvisorum esse, cum divisio sit per affirmationem et negationem; sed diversitas requirit utrumque esse ens, unde praesupponit pluralitatem. Unde nullo modo potest esse quod pluralitatis primorum causa sit diversitas, nisi diversitas pro divisione sumatur. Loquitur ergo Boetius de pluralitate compositorum; quod patet ex hoc quod inducit probationem de his quae sunt diversa vel specie, vel numero; quod non est nisi compositorum. Omne enim quod est in genere, oportet esse compositum ex genere et differentia. Eos autem qui ponunt Patrem et Filium inaequales Deos, sequitur compositio saltem ratione, in quantum ponunt eos convenire in hoc quod sunt Deus, et differre in hoc quod sunt inaequales.

Ad primum igitur dicendum, quod numerus in verbis illis ostenditur esse prior rebus aliis creatis, ut elementis, et aliis

hujusmodi; non autem aliis intentionibus, utpote affirmatione et negatione, aut divisione et hujusmodi. Nec tamen quilibet numerus est prior creatis omnibus, sed numerus qui est causa omnis rei, scilicet ipse Deus, qui secundum Augustinum est numerus omni rei speciem praebens.

Ad secundum dicendum, quod pluralitas, communiter loquendo, immediate sequitur ens: non tamen oportet quod omnis pluralitas: et ideo non est inconueniens, si pluralitas posteriorum causetur ex diversitate primorum.

Ad tertium dicendum, quod sicut unum et multa, ita idem et diversum non sunt propria unius generis, sed sunt passiones entis inquantum ens: ideo non est inconueniens si aliquorum diversitas aliorum pluralitatem causet.

Ad quartum dicendum, quod omnem diversitatem praecedit aliqua pluralitas; sed non omnem pluralitatem praecedit diversitas, sed aliquam pluralitatem aliqua diversitas. Unde utrumque verum est: scilicet et quod multitudo diversitatem facit, communiter loquendo, ut dicit Philosophus, et quod diversitas in compositis facit pluralitatem, ut dicit Boetius hic.

Ad quintum dicendum, quod Boetius accipit alteritatem pro diversitate quae constituitur ex aliquibus differentiis, sive sint accidentales, sive substantiales. Illa autem quae sunt diversa et non differentia, sunt prima, de quibus hic Boetius non loquitur.

ARTICULUS II.

Utrum varietas accidentium faciat diversitatem secundum numerum.

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod varietas accidentium non possit esse causa pluralitatis secundum numerum. Philosophus enim dicit 5 Metaphys., quod numero sunt unum quorum est materia una. Ergo et numero plura quorum materiae plures; ergo diversitatem in numero non facit varietas accidentium, sed magis diversitas materiae.

2. Item. Dicit Philosophus 4 Metaphys., quod idem est rebus causa substantiae et unitatis. Sed accidentia non sunt individuo causa substantiae. Ergo nec unitatis: ergo per consequens nec pluralitatis secundum numerum.

3. Item. Omnia accidentia cum sint formae, ex seipsis sunt communicabilia vel communia et universalia. Sed nihil hujusmodi potest alteri esse causa individuationis vel principium. Ergo accidentia non possunt esse individuationis principium. Sed aliqua sunt secundum numerum diversa, inquantum in sua

individuatione dividuntur. Ergo accidentia non possunt esse causa diversitatis secundum numerum.

4. Item. Sicut ea quae in genere substantiae differunt genere vel specie, differunt secundum substantiam, et non solum secundum accidens; ita et ea quae differunt secundum numerum. Sed aliqua dicuntur diversa genere vel specie per id quod est in genere substantiae, non per accidentia. Ergo similiter dicuntur diversa numero secundum illud quod est in genere substantiae, et non secundum accidentia.

5. Item. Remota causa removetur effectus. Sed omne accidens contingit a subjecto removeri vel actu vel cogitatione. Si igitur accidens esset principium pluralitatis secundum numerum, et diversitatis, contingeret eadem esse quandoque unum secundum numerum, quandoque diversa actu vel cogitatione.

6. Item. Posterius nunquam est causa prioris. Sed inter omnia accidentia primum locum tenet quantitas, ut Boetius dicit in lib. Praedicam. Inter quantitates autem numerus prior est, cum sit simplicior et magis abstractus. Ergo impossibile est quod aliquid aliud accidens sit principium pluralitatis secundum numerum.

Sed contra est quod dicit Porphyrius, quod individuum facit collectio accidentium, quae in alio reperiri non possunt. Sed id quod est principium individuationis, est principium pluralitatis secundum numerum. Ergo accidentia sunt principium pluralitatis secundum numerum.

Item. In individuo non inveniuntur nisi materia, forma, et accidentia. Sed diversitas formae non facit diversitatem secundum numerum, sed secundum speciem, ut dicitur 10 Metaph. Diversitatem vero secundum genus facit diversitas materiae: dicit enim Philosophus 10 Metaph., quod in genere differunt quorum non est materia communis, nec generatio ad invicem. Ergo diversitatem secundum numerum non potest facere nisi diversitas secundum accidentia.

Item. Id quod invenitur commune in pluribus specie differentibus, non est causa diversitatis secundum numerum, quia divisio generis in species praecedit divisionem speciei in individua. Sed materia invenitur communis in diversis secundum speciem, quia eadem materia contrariis formis subditur: alias habentia contrarias formas ad invicem non transmutarentur. Ergo materia non est principium diversitatis secundum numerum, nec forma, ut primo tactum est: ergo relinquatur quod accidentia sunt hujus diversitatis causa.

Item. In genere substantiae nihil invenitur nisi genus et differentia. Sed individua unius speciei non differunt genere, nec substantialibus differentiis. Ergo non differunt nisi accidentalibus differentiis.

Respondeo. Ad evidentiam hujus quaestionis, et eorum quae in littera dicuntur, oportet videre quae sit causa hujus triplicis diversitatis quae in littera assignatur. Cum enim in individuo composito in genere substantiae non sint nisi tria, scilicet materia, forma et compositum, oportet ex aliquo istorum cujuslibet harum diversitatum causas invenire. Sciendum igitur, quod diversitas secundum genus reducitur in diversitatem materiae: diversitas vero secundum speciem in diversitatem formae; sed diversitas secundum numerum partim in diversitatem materiae, et partim in diversitatem accidentis. Cum autem genus sit principium cognoscendi, utpote prima definitionis pars, materia autem secundum se sit ignota; non potest secundum se ex ea accipi diversitas generis, sed solum illo modo quo cognoscibilis est. Est autem cognoscibilis dupliciter. Uno modo per analogiam, sive per comparisonem, ut dicitur in 1 Phys.: hoc est, ut dicamus hic esse materiam, vel quod materia hoc modo se habet ad res naturales, sicut lignum ad lectum. Alio modo cognoscitur per formam per quam habet esse actu. Unumquodque enim cognoscitur secundum quod est actu, non secundum quod est in potentia, ut dicitur 10 Metaph. Et secundum hoc sumitur duplex diversitas generis ex materia. Uno modo ex diversa analogia ad formam; et sic penes materiam distinguuntur prima rerum genera. Id enim quod est in genere substantiae comparatur ad materiam sicut ad partem sui; quod vero est in genere quantitatis non habet materiam partem sui, sed comparatur ad ipsam sicut mensura; et qualitas, sicut dispositio. Et his duobus generibus median- tibus omnia alia genera consequuntur diversas comparationes ad materiam, quae est pars substantiae, ex qua substantia habet rationem subjecti, secundum quam ad accidentia comparatur. Alio modo penes materiam sumitur generis diversitas, secundum quod materia est perfecta per formam. Et cum materia sit potentia pura, et Deus sit actus purus, nihil aliud est materiam perfici in actu, qui est forma, nisi quatenus participat aliquam similitudinem actus primi, licet imperfecte; ut scilicet id quod est jam compositum ex materia et forma, sit medium inter potentiam puram, et actum purum. Non autem materia ex omni parte aequaliter recipit similitudinem actus primi; sed a quibusdam imperfecte, a quibusdam vero perfectius, utpote quaedam participant divinam similitudinem, secundum quod tantum subsistunt, quaedam vero secundum quod cognoscunt, quaedam vero secundum quod intelligunt. Ipsa igitur similitudo primi actus in quacumque materia existens, est forma ejus. Sed forma talis in quibusdam facit esse tantum, in quibusdam esse et vivere; et sic de aliis in uno et eodem: similitudo enim perfectior habet omne id quod habet similitudo minus

perfecta, et adhuc amplius. Aliquid igitur invenitur commune in utraque similitudine, quod in una substernitur imperfectioni, et in alia perfectioni; sicut materia substernitur¹ actui et privationi: et ideo materia simul accepta cum hoc communi, est adhuc materialis respectu perfectionis et imperfectionis praedictae: et ex hoc materiali sumitur genus; differentia vero ex perfectione et imperfectione praedicta. Sicut ex hoc communi materiali quod est habere vitam, sumitur hoc genus quod est animatum corpus; ex perfectione vero superaddita, haec differentia, sensibile; ex imperfectione vero haec differentia, insensibile: et sic diversitas talium materialium inducit diversitatem generis, sicut animalis a planta. Et propter hoc dicitur materia esse principium diversitatis secundum genus. Et eadem ratione forma est principium diversitatis secundum speciem: quia a praedictis formalibus quae habent addita materialia, unde genera sumuntur, per comparisonem formae ad materiam sumuntur differentiae quae constituunt species. Sciendum tamen, quod cum illud materiale unde sumitur genus, habeat in se formam et materiam, logicus considerat genus solum ex parte ejus quod formale est, unde ejus definitiones dicuntur formales; sed naturalis considerat genus ex parte utriusque. Et ideo contingit quandoque quod aliquid communicat in genere secundum logicum, quod non communicat secundum naturalem. Contingit enim quandoque quod illud de similitudine primi actus quod consequitur res aliqua in materia tali, aliud consequitur sine materia, aliud in alia materia, omnino diversa. Sicut patet quod lapis in materia, quae est secundum potentiam ad esse, pertingit ad hoc quod subsistat; ad quod idem pertingit sol secundum materiam quae est in potentia ad ubi et non ad esse, et Angelus omni materia carens. Unde logicus inveniens in his omnibus illud ex quo genus sumebat, ponit omnia haec in uno genere substantiae; naturalis vero et metaphysicus qui considerant principia rerum, omnia non inveniunt convenientia in materia: dicunt ea differre genere, secundum hoc quod dicitur 10 Metaph., quod corruptibile et incorruptibile differunt genere; et quod illa conveniunt genere quorum est materia una, et generatio ad invicem.

Sic igitur patet quomodo materia facit diversitatem in genere, forma diversitatem in specie. Inter individua vero ejusdem speciei hoc modo consideranda est diversitas secundum Philosophum 7 Metaph.: quia sicut partes generis et speciei sunt materia et forma; ita individui sunt haec materia et haec forma. Unde sicut diversitatem in genere vel specie facit diversitas materiae vel formae absolute; ita diversitatem in numero facit

¹ *Al. substernebatur.*